

ФІЛОСОФІЯ ПРАВА

УДК 340.12:37

А. П. Гетьман, доктор юридичних наук, професор;
О. Г. Данильян, доктор філософських наук, професор

ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ТА НАПРЯМКИ ОПТИМІЗАЦІЇ ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Розглянуто правове виховання як складна система, а також особливості правового виховання в перехідному суспільстві. Обґрунтовано основні завдання та напрямки оптимізації правового виховання в сучасній Україні. Зроблено висновок про те, що у сфері правового виховання найбільш актуальними є такі завдання: проведення обґрунтованої державної правової політики, створення багатоступеневої системи правового виховання й освіти, підвищення загальної моральності громадян, популяризація правових знань та ін.

Ключові слова: *правове виховання, правова соціалізація, правове навчання, правова культура, правова свідомість, моральність.*

Актуальність проблеми. Визначені в Конституції України завдання щодо створення демократичної, соціальної, правової держави не можуть бути вирішені без правового виховання, за допомогою якого формується необхідний рівень правосвідомості і правової культури громадян і суспільства в цілому. Адже відомо, що саме правосвідомість і правова культура є найважливішими чинниками, які сприяють становленню правової системи держави і демократичних засад суспільства, впливають на регулювання всього спектра соціальних відносин у ньому, підтримують і закріплюють його цілісність, стабільний правопорядок.

У той же час формування правосвідомості і правової культури в перехідному суспільстві, у тому числі в українському, є складним і суперечливим завданням. З одного боку, як уже наголошувалося, створення демократичної, соціальної, правової держави передбачає достатньо високий рівень правосвідомості і правової культури населення, працівників державних органів,

а з другого – у трансформаційних умовах дезорганізація управління і поширення правового нігілізму, зростання корупції і злочинності негативно впливають на правосвідомість і правову культуру. У зв'язку з цим проблеми правового виховання, формування правосвідомості і правової культури в умовах перехідного суспільства істотно актуалізуються, вимагають застосування кардинальних заходів, від успішної реалізації яких багато в чому залежить успіх державного будівництва в Україні.

Аналіз основних джерел і публікацій. Останнім часом різноманітні аспекти правового виховання і формування правосвідомості і правової культури знаходяться в центрі уваги багатьох дослідників. Проблемам правового виховання й освіти студентів, учнівської молоді і громадян демократичного суспільства в цілому присвячено праці таких правознавців, як В. Андрейцев, Ю. Битяк, В. Головченко, І. Голосніченко, І. Дмитрієнко, О. Долгополов, Ю. Калиновський, Н. Коваленко, Д. Колесніченко, М. Козюбра, О. Косаревська, А. Кутиркін, Т. Кушнірова, З. Легуша, Л. Макаренко, Л. Марченко, М. Матузов, О. Менюк, І. Невважай, В. Оксамитний, І. Осика, Р. Подберезський, О. Пометун, В. Сальников, О. Семітко, А. Скуратівський, В. Стреляєва, Є. Татаринцев, В. Тацій, Ю. Тодика, Н. Удод, В. Черней, І. Яковюк та ін. [1–14]. У той же час, як показує аналіз юридичної літератури, незважаючи на активізацію досліджень у сфері правового виховання, обґрунтування завдань і напрямків оптимізації правового виховання в сучасній Україні, специфіка формування правосвідомості і правової культури в транзитивний період залишаються поки що недостатньо розробленими.

Формулювання цілей. Для того щоб діяльність з правового виховання була ефективною, необхідне цілеспрямоване, всебічне дослідження теоретичних і практичних проблем у даній сфері, що припускає обґрунтування нових підходів до організації правового виховання, розроблення загальної концепції механізму правового виховання, визначення основних завдань і напрямків оптимізації правового виховання в сучасних умовах.

Аналіз проблеми. Перейдемо безпосередньо до розгляду проблеми правового виховання, формування правової культури в умовах перехідного суспільства. Відомо, що правове виховання – це цілеспрямована діяльність з трансляції (передавання) правової культури, правового досвіду, правових ідеалів і механізмів розв'язання конфліктів у суспільстві від одного покоління до іншого [15, с. 318].

Правове виховання має на меті розвиток правової свідомості людини і правової культури суспільства в цілому. Поняття «правове виховання» – багатозначне. Його можна розглядати як у широкому, як і вузькому значенні. У широкому значенні це поняття означає не власне правове виховання, а правову соціалізацію людини, коли вона «виховується» навколишнім середовищем у цілому, всією юридичною практикою і поведінкою людей, посадов-

ців – представників державного апарату в правовій сфері. У цьому разі соціалізація є об'єктивно-спонтанним процесом трансформації індивідуальної свідомості у відповідному соціокультурному контексті, а до її найважливіших функцій відносять: відтворення суб'єкта соціально-історичного процесу, забезпечення спадкоємності в розвитку культури і цивілізації, підтримку безконфліктного стану суспільства за допомогою адаптації суб'єкта до соціального середовища [16, с. 964].

Розуміння правової соціалізації як об'єктивно-спонтанного процесу дозволяє зрозуміти, чому сама постановка питання про підвищення рівня правосвідомості і правової культури в конкретні строки не зовсім коректна. Дійсно, розвиток правової культури (який, до речі, може мати як прогресивний, регресивний, так і катастрофічний характер) – це природний процес, який визначається сукупністю об'єктивних чинників, що не залежать безпосередньо від інтересів, планів і намірів соціальних суб'єктів.

До об'єктивних чинників, які істотно впливають на правове виховання і рівень правової свідомості та правової культури, на нашу думку, належать: цивілізаційний і культурний рівні розвитку конкретного суспільства, його політико-правова система; укоріненість серед населення правових, етичних і релігійних норм; існуючі в суспільстві правовідносини, правові традиції; правовий менталітет населення тощо. Тому процес правового виховання, формування правової культури не може бути прискореним президентським указом або припинитися рішенням парламентської більшості. Коли йдеться про правове виховання і формування правової культури, очевидно, має йтися про створення умов, що дозволяють виявлятися об'єктивним чинникам, які визначають правову культуру суспільства і забезпечують ефективність правових заходів.

У той же час об'єктивність процесу формування правової культури в суспільстві не означає усунення суб'єктивного, людського чинника із цього процесу. У перехідних умовах, коли суспільству необхідно в багатьох сферах соціальної дійсності (політичної, правової, економічної та ін.) пройти в своєму розвитку за декілька десятиліть шлях, на який західноєвропейські країни витратили не менше двох століть, формування необхідного рівня правової культури не може бути автоматичним або стихійним процесом. Це процес, що вимагає управлінської дії, створення в суспільстві ефективних соціальних інститутів з правового виховання, визначення основних напрямків щодо оптимізації діяльності цих інститутів.

До основних інститутів, які тією чи іншою мірою виконують функцію формування правової культури в перехідному суспільстві, можна віднести: державу, інститути культури і соціалізації, політичні партії і суспільні рухи, інститути правопорядку і соціального контролю, прав людини, правового виховання, розв'язання правових конфліктів тощо. Саме ці інститути безпо-

середньо займаються власне правовим вихованням (вихованням у вузькому значенні), під яким розуміється цілеспрямований процес засвоєння людиною певної системи правових знань, норм та цінностей, що дають змогу функціонувати їй як повноправному члену суспільства.

Під оптимізацією діяльності соціальних інститутів з формування правової культури у такому контексті розуміється приведення цих інститутів в такий стан, який дозволяє їм виконувати основні для них функції найбільш ефективно. Основним критерієм оптимальності діяльності соціальних інститутів з правового виховання може бути досягнутий рівень правової культури, правосвідомості та правозастосування в конкретному суспільстві, який визнається сукупністю різних емпіричних методів [17, с. 57–68].

Оптимізація діяльності конкретного соціального інституту з формування правової культури в перехідному суспільстві передбачає вироблення таких технологій, у рамках яких ця діяльність давала б максимальний результат. Це можливо за умови, коли завдання, напрямки, форми і методи правового виховання відповідають характеру існуючої правової реальності.

Таким чином, оптимізація діяльності соціальних інститутів з правового виховання і формування правової культури надає даному процесу таких форм, які здатні максимальною мірою використати конструктивний потенціал існуючої правової реальності і понизити до мінімального рівня її деструктивні складові. Саме в цьому полягає сутність оптимізації діяльності соціальних інститутів з правового виховання в перехідному суспільстві.

У сфері правового виховання для України в даний час актуальними є такі завдання: проведення обґрунтованої державної правової політики і створення на її основі концепції правового виховання населення; створення багатоступеневої системи правового виховання й освіти в країні; підвищення загальної моральності громадян; популяризація правових знань (зокрема, через засоби масової інформації); пробудження інтересу у населення до правових знань і підвищення їх доступності; застосування методів реклами і зв'язків з громадськістю; розвиток сімейного правового виховання тощо.

Розглянемо деякі із зазначених завдань правового виховання детальніше.

Не викликає сумнівів, що формування високого рівня правосвідомості і правової культури неможливе без науково обґрунтованої державної правової політики, яка, на жаль, в Україні поки що відсутня. Правова політика держави, на думку багатьох правознавців, повинна здійснюватися у трьох основних формах: правотворчості, правозастосуванні і правовому вихованні. Кожній з форм реалізації правової політики повинен бути притаманний свій інструментарій. Так, у формі правового виховання правова політика держави має реалізовуватися за допомогою правової освіти, правової пропаганди і підготовки

професійних юридичних кадрів; у формі правотворчості – за допомогою прийняття правових актів і створення несуперечливої правової системи; у формі правозастосування – переважно через правозастосовні документи і правозастосовну діяльність [18, с. 5–8; 19, с. 4–17]. Тому для підняття рівня правової культури громадян України перш за все необхідні чітка державна правова політика, у тому числі у сфері правового виховання, системний, науковий підхід до проведення правовиховних заходів, скоординованість усіх зусиль державних органів у цьому процесі.

На основі збалансованої державної правової політики в українському суспільстві повинна бути створена атмосфера поваги до Конституції України, її правової системи в цілому, засудження порушень норм права, розгорнена активна боротьба за утвердження принципу соціальної справедливості і відродження етичних норм. Причому держава повинна не тільки мати у своєму розпорядженні ефективні засоби підтримки правопорядку в суспільстві, а й саме своїми діями демонструвати позитивний приклад високої правової культури, дотримання законів, прав і свобод громадян. Зрозуміло, що в суспільстві, в якому урядовці всіх рівнів грубо зневажають закони, неможливо виховати скільки-небудь позитивне ставлення до права серед населення. Це пов'язано з тим, що по вчинках державного службовця судять не тільки про нього, а й і про правову систему, і про державу в цілому. Сьогодні, на жаль, стали буденними випадки, коли посадовці, працівники правоохоронних органів одержують хабарі, зловживають своїм службовим становищем та ін. Про це свідчать достатньо красномовні дані Прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ, СБУ про кількість посадових злочинів, учинених у країні останніми роками [20, 21].

Така ситуація в нашій країні не сприяє забезпеченню законності, правопорядку в державі, а отже, і підвищенню рівня правової культури в суспільстві. Навпаки, безвідповідальність у цій сфері ще більше підсилює корумпованість державного апарату, що відбивається на якості його роботи, у тому числі роботи таких важливих державних органів, як суди і міліція. Звідси можна зробити висновок про те, що боротьба проти корупції повинна реально стати пріоритетним напрямком діяльності державних та громадських структур. Без вирішення цього питання про ефективність будь-яких правовиховних заходів, що проводяться державою, говорити не доводиться.

Організація ефективної системи правового виховання в українському суспільстві неможлива і без удосконалення всієї правової системи, оновлення чинного законодавства, підвищення правосвідомості і правової культури посадовців, юристів, усього суспільства. Завершення правової реформи в Україні покликане підсилити механізми підтримки правопорядку в країні на основі принципів самоврядування і народовладдя, а також верховенства права в усіх сферах життя суспільства.

Але одне лише впорядкування і вдосконалення правової системи навряд чи переросте в правову культуру або стабільну правосвідомість громадян, адже сама по собі правова система не гарантує реалізацію законів у суспільному житті. Унаслідок цього необхідно не тільки вдосконалювати законодавство, а й відроджувати моральність населення України, на основі якої будуватиметься правова культура нашого суспільства. Необхідно, як радив ще І. О. Ільїн, зробити все, «щоб наблизити право до народу, щоб укріпити масову правосвідомість, щоб народ розумів, знав і цінував свої закони, щоб він добровільно дотримувався своїх обов'язків і заборон і лояльно користувався своїми повноваженнями. Право має стати чинником життя, мірою реальної поведінки, силою народної душі» [22, с. 230].

Формування високої правосвідомості і правової культури громадян України неможливе і без високого ступеня розвиненості в країні юридичної науки, зокрема політико-правової думки. Правова культура не може обходитися без інтелектуальних джерел у творах наукової, філософської, релігійної творчості, повернутої на осмислення проблем взаємостосунків держави і людини, держави і права, правової держави і громадянського суспільства, співвідношення права, свобод і обов'язків людини, конкретних способів регулювання взаємостосунків суб'єктів суспільства та ін.

Відомо, що правове виховання тісно пов'язане з правовою освітою: виховання не може обходитися без освіти, а освіта в тому чи іншому ступені дає і виховний ефект. У зв'язку з цим особливий упор у справі формування правової культури в сучасній Україні має бути зроблений на правову освіту. Правова освіта – це цілеспрямований, організований, систематичний процес оволодіння правовими знаннями і навичками правової поведінки. Завдання правової освіти в Україні визначені Конституцією України, яка виходить з того, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека повинні стати щонайвищою соціальною цінністю. Як наслідок формування правової культури населення і перш за все підростаючого покоління має бути сьогодні однією з провідних складових діяльності всіх гілок влади України. Іншими керівними документами, що визначають правову освіту в Україні, є: Національна програма правової освіти населення, Закон України «Про освіту», Програма розвитку юридичної освіти, Концепція національно-патріотичного виховання молоді та ін. Відповідно до цих документів і повинен здійснюватися процес правової освіти, спрямований на формування правової культури населення.

З метою підвищення рівня правової освіти населення, створення належних умов для придбання правових знань Указом Президента України від 18 жовтня 2001 р. затверджено Національну програму правової освіти населення [23]. Цей нормативний акт зорієнтовано на підвищення рівня правової культури суспільства в цілому, формування поваги до права, правових ідей,

загальнолюдських і національних правових цінностей, подолання правового нігілізму, підвищення рівня правової поінформованості населення та ін.

Серед основних завдань Програми правової освіти населення в Україні можна виділити: підвищення рівня правової підготовки населення, насамперед учнівської та студентської молоді, громадян, які перебувають на державній службі, обрані народними депутатами України, депутатами місцевих рад, викладачів правових дисциплін та журналістів, які висвітлюють правову тематику; створення належних умов для набуття громадянами знань про свої права, свободи і обов'язки; широке інформування населення про правову політику держави та законодавство; забезпечення вільного доступу громадян до джерел правової інформації; вдосконалення системи правової освіти населення, збереження та розвиток вітчизняних традицій у цій сфері. Важливо вказати, що у Програмі не тільки визначені цілі та завдання з правової освіти населення, а й намічені шляхи досягнення цих цілей, визначені виконавці і вказані джерела фінансування.

Основним органом, який повинен виконувати координаційну функцію з питань правової освіти в країні, відповідно до положень Програми є Всеукраїнська міжвідомча координаційно-методична рада з правової освіти населення. Метою роботи даної Ради є розроблення пропозицій щодо координації діяльності органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, навчальних та культурних закладів, наукових установ, видавництва тощо у сфері правової освіти, а також надання методичної допомоги в проведенні цієї діяльності.

Важливим напрямком оптимізації правового виховання в сучасній Україні є створення багатоступеневої системи правової освіти, яка повинна забезпечити безперервність правових дій на населення.

Відомо, що правова освіта в демократичному суспільстві повинна здійснюватися на всіх етапах життя особи: у сім'ї, дошкільних закладах, загальноосвітніх середніх школах, професійно-технічних навчальних закладах, у вищих навчальних закладах, установах післядипломної освіти, державних установах, на підприємствах, у фірмах різних форм власності, громадських організаціях, а також самостійно. Тільки така багатоступенева система правової освіти може забезпечити ефективність та формування необхідного рівня правосвідомості і правової культури. Кожний із таких етапів правової освіти повинен відповідати рівню розвитку людини і сприяти не тільки засвоєнню правових знань, а й формуванню чітких та сталих переконань щодо необхідності правомірної поведінки.

Одним із найважливіших каналів правового виховання і правової освіти населення є засоби масової інформації. Їх роль у формуванні правової свідомості, правової культури, поваги до права і правомірної поведінки особистості закономірно зростає в процесі трансформації суспільства від тоталітаризму

до демократичного суспільства. Це пов'язано з тим, що правова культура є особливою формою духовно-практичної діяльності, яка забезпечує закріплення і реалізацію корінних суспільних інтересів за допомогою формування правових стереотипів, поглядів, цінностей, а також участі громадян у правозастосовній діяльності та функціонуванні системи державно-правових інститутів. Очевидно, що роль засобів масової інформації демократичного суспільства у формуванні правових цінностей і стереотипів ледве не більш значуща, ніж роль правоохоронної системи.

Сьогодні в Україні існує значна кількість газет, журналів (звичайних та інтернетівських), телепрограм, в яких відображуються різноманітні події, інформація, погляди як політичного, так і правового характеру. Висвітлення актуальних тем політичного та правового життя в країні, поза сумнівом, сприяє правовій освіті громадян України, розвитку правосвідомості особистості і суспільства в цілому та є прямим підтвердженням реалізації в нашій країні свободи слова. Проте свобода слова має й іншу сторону, інший вимір, форму впливу на правове виховання і правову культуру населення України. У засобах масової інформації нашої країни все частіше з'являються матеріали, які пропагують насильство, вседозволеність, аморальність, зневагу до громадянського обов'язку, моральних принципів, неувважне ставлення до представників державної влади, особливо силових структур.

Одним із важливих напрямків підвищення ефективності правового виховання в сучасній Україні є пропаганда законослухняної поведінки, а також пробудження інтересу у громадян до правових знань. Для досягнення цієї мети держава і суспільні організації повинні активно використовувати методи правової агітації, реклами і «public relations»¹. За допомогою цих методів необхідно подолати несприятливу тенденцію, яка склалася сьогодні в нашому суспільстві, коли у багатьох людей немає бажання, стимулів, прагнення оволодіти правовими знаннями і досягти належного рівня правової культури. Такі люди у повсякденному житті постійно порушують правові норми, виправдовуючи свою поведінку тим, що «так чинять усі». З метою викорінення цієї вини необхідна цілеспрямована діяльність як державних органів, так і всієї громадськості. Дуже важливо, щоб притягнення до відповідальності або моральне засудження було незворотним і не залежало від посади, соціального стану та інших «ознак» правопорушника. Тільки тоді такі заходи зможуть дати позитивний результат.

¹ Public Relations – зв'язки з громадськістю – технології створення і впровадження образу об'єкта (товару, послуги, фірми, бренда, особистості) в ціннісний ряд соціальної групи з метою закріплення цього образу як ідеального й необхідного в житті. У даному випадку – технологія створення образу «правової людини», тобто людини, яка має високу правову культуру і правосвідомість.

У процесі організації правовиховної роботи в Україні важливо також повною мірою використовувати весь позитивний досвід, який був накопичений у нашій країні в минулі десятиліття. Причому використовувати цей досвід необхідно творчо, оскільки деякі питання правового виховання і освіти слід вирішувати на концептуально новій основі, виходячи із завдань нинішнього етапу розвитку України як суверенної держави, котра прагне стати демократичною та правовою. При цьому треба пам'ятати й те, що вирішення завдань щодо формування сучасної правової культури у громадян перехідного суспільства залежить не тільки від держави, а й від зусиль усієї громадськості, кожного громадянина країни.

Висновки. Таким чином, розглядаючи перспективи правового виховання в сучасній Україні, необхідно виділити такі напрямки правовиховної діяльності: проведення обґрунтованої державної правової політики, а на її основі створення концепції правового виховання населення; формування багатоступеневої системи правової освіти в країні; підвищення загальної моральності громадян; популяризація правових знань (зокрема, через засоби масової інформації); пробудження інтересу в населення до правових знань і підвищення їх доступності; застосування методів реклами і «public relations»; розвиток сімейного правового виховання тощо.

Важливо також у процесі організації правового виховання використовувати весь комплекс дій суб'єктів правового виховання з метою забезпечення ефективного впливу на всі соціальні та демографічні групи населення країни. По-перше, цей вплив повинен бути професійним. По-друге, організацію правового виховання треба забезпечити належним фінансуванням. По-третє, необхідно законодавчо стимулювати діяльність громадських організацій, які б здійснювали правове виховання населення. По-четверте, найбільшу увагу в правовиховній роботі слід приділяти молоді і в першу чергу найменше соціально захищеній її частині: дітям із неблагополучних сімей, позбавленим батьківської турботи; сиротам, оскільки саме серед представників цієї молоді спостерігається найбільший рівень девіантної поведінки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрейцев В. І. Правнича освіта в Україні: проблеми теорії та практики / В. І. Андрейцев, В. В. Андрейцев. – К., 2000. – 167 с.
2. Головченко В. В. Эффективность правового воспитания. Понятие, критерии, методика измерения / В. В. Головченко. – Киев : Наук. думка, 1985. – 237 с.
3. Дмитрієнко І. В. Проблеми впливу правового виховання на правову культуру в перехідний період історичного ставлення України / І. В. Дмитрієнко // Право і безпека. – 2006. – № 5/5. – С. 15–19.

4. Долгополов О. А. Организация правового воспитания в современной России : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.11, 12.00.01 / О. А. Долгополов ; Акад. права и упр. Минюста России. – М., 2004. – 23 с.
5. Коваленко Н. Ю. Форми правового виховання студентів / Н. Ю. Коваленко // Держава і право. Юрид. і політ. науки. – К. : Ін-т держави і права НАН України, 2005. – Вип. 28. – С. 56–63.
6. Косаревская О. В. Формирование правовой культуры детей и молодежи как актуальная проблема национального воспитания / О. В. Косаревская // Закон і підліток. – Донецьк : ДІВС, 2001. – С. 74–78.
7. Кутиркин А. Шляхи розвитку теорії та практики правового виховання населення України / А. Кутиркин // Право України. – 2008. – № 3. – С. 122–125.
8. Оксамитный В. В. Правовое воспитание – важный фактор формирования социально активной личности / В. В. Оксамитный. – Киев : Наук. думка, 1976. – 76 с.
9. Правова культура в умовах становлення громадянського суспільства : монографія / за ред. Ю. П. Битяка, І. В. Яковюка. – Х. : Право, 2007. – 248 с.
10. Сальников Н. Я. Правовая культура: теоретико-методологический аспект / Н. Я. Сальников. – Л., 1990. – 35 с.
11. Семитко А. П. Развитие правовой культуры как правовой прогресс / А. П. Семитко. – Екатеринбург, 1996. – 313 с.
12. Татаринцев Е. В. Правовое воспитание (методология и методика) / Е. В. Татаринцев. – М. : Высш. шк., 1990. – 175 с.
13. Тацій В. Конституція України і правосвідомість юристів / В. Тацій, Ю. Тодика // Вісн. Акад. прав. наук України. – 1998. – № 4 (15). – С. 44–54.
14. Тодыка Ю. Н. Конституционные основы формирования правовой культуры : монография / Ю. Н. Тодыка. – Харьков : Райдер, 2001. – 160 с.
15. Баранов В. М. Правосознание, правовая культура и правовое воспитание / В. М. Баранов, В. П. Сальников // Теория государства и права : учебник / под ред. В. К. Бабаева. – М. : Юристъ, 2002. – 591 с.
16. Можейко М. А. Социализация / М. А. Можейко // Новейший философский словарь. – 2-е изд. – Минск : Интерпрессервис : Кн. дом, 2001. – 1280 с.
17. Данильян О. Г. Соціальні протиріччя у посттоталітарних системах: методологія дослідження та розв'язання / О. Г. Данильян. – Х. : Основа, 1998. – 254 с.
18. Малько А. В. Новые явления в политико-правовой жизни России: вопросы теории и практики / А. В. Малько ; науч. ред. Р. Л. Хачатуров. – Тольятти : ВУиТ, 1999. – 199 с.
19. Матузов Н. И. Понятие и основные приоритеты российской правовой политики / Н. И. Матузов // Правоведение. – 1997. – № 4. – С. 4–17.
20. Про стан законності в державі у 2008 році [Електронний ресурс] : Закон України «Про прокуратуру». – Режим доступу: // <http://www.gpu.gov.ua/>.
21. Индекс коррупции [Электронный ресурс] // Transparency International: Украина. – № 118. – Режим доступа: // <http://www.ukrtdprom.ua/news/>.
22. Ильин И. А. О сущности правосознания / И. А. Ильин // Собр. соч. : в 10 т. – М. : Известия, 1994. – 347 с.
23. Національна програма правової освіти населення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main>.

ОСНОВНЫЕ ЗАДАЧИ И НАПРАВЛЕНИЯ ОПТИМИЗАЦИИ ПРАВОВОГО ВОСПИТАНИЯ В СОВРЕМЕННОЙ УКРАИНЕ

Гетьман А. П., Данильян О. Г.

Рассмотрены правовое воспитание как сложная система, а также особенности правового воспитания в переходном обществе. Обоснованы основные задачи и направления оптимизации правового воспитания в современной Украине. Сделан вывод о том, что в сфере правового воспитания наиболее актуальными являются следующие задачи: проведение обоснованной государственной правовой политики, формирование многоступенчатой системы правового воспитания и образования, повышение общей нравственности граждан, популяризация правовых знаний и др.

Ключевые слова: правовое воспитание, правовая социализация, правовое обучение, правовая культура, правовое сознание, нравственность.

THE BASIC TASKS AND DIRECTIONS TO OPTIMIZATION OF LEGAL EDUCATION IN MODERN UKRAINE

Get'man A. P., Danilyan O. G.

In the article legal education is examined as a complex system, and also the features of legal education, in transitional society are examined. Basic tasks and directions to optimization of legal education are in modern Ukraine grounded. The conclusion is made, that in the field of legal education the most actual are the followings tasks: the creation of the grounded public legal policy, creation of the multi-staged system of legal education, increasing of general morality of citizens and popularization of legal knowledge etc.

Key words: legal education, legal socialization, legal teaching, legal culture, legal consciousness, morality.

УДК 1:316.4

*В. Г. Пилипчук, доктор юридичних наук, професор;
О. П. Дзьобань, доктор філософських наук, професор*

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ УКРАЇНИ

Розглянуто основні чинники впливу сучасних глобалізаційних процесів на державний суверенітет України. Показано, що національні держави в умовах глобалізації вже не є єдиними гравцями на світовій арені, оскільки до міжнародних відносин активно залучаються міжнародні організації, транснаціональні корпорації, транс-кордонні регіони, етнічні меншини, професійні асоціації, соціальні рухи, індивіди. Здійснено класифікацію недержавних акторів, що впливають на стан державної безпеки України.